

Nuo ennustamattomat nuoret

CHRISTOFFER TIGERSTEDT

Nuoret ovat eri maata. Ainakin alkoholinkäytössään. Vuonna 2008 ja 2009 suomalaisten alkoholinkulutus väheni hieman. Osaselitykseksi on tarjottu alkoholiverojen korottaminen asteittain (1.1.2008, 1.1.2009, 1.10.2009). Joulukuussa 2009 tiedotusvälineet kertoivat, että samaan aikaan nuorten juominen oli kääntynyt nousuun. Ennen sitä nuorten alkoholin käyttö oli ollut laskussa peräti kymmenen vuotta.

Mennään ajassa taaksepäin: Kun alkoholiveroja laskettiin reippaasti vuonna 2004, kulutus nousi odotetusti aikuisväestössä. Nuorten keskuudessa näin ei käynyt. Ei vaikka hintojen laskemisen kuviteltiin vaikuttavan nimenomaan vähävaraisten, esimerkiksi nuorten, ostokäyttäytymiseen.

Kun Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995 ja taloudellinen lama oli ohitettu, suomalaisten alkoholinkulutus lähti nousuun (jota verojen alentaminen vuonna 2004 sitten kiihdytti). Samanaikaisesti, 1990-luvun loppupuolella, alkoi raittiiden nuorten osuus lisääntyä ja humalalan juovien osuus vähentyä.

Päälle päätteeksi: Kun 1990-luvun taloudellinen lama myötävaikuttanut Suomen viimeisten 100 vuoden ainoaan (!) selkeään alkoholinkulutuksen las-

kuun, nuorten juomiseen tämä lama ei purrut. Pikemminkin päinvastoin, laman aikana aina 1990-luvun loppuvuosille asti nuorten, eritoten tyttöjen, juominen lisääntyi.

Viimeiset 20 vuotta nuorten alkoholin käyttö on kulkenut omaa ennustamatonta rataansa. Väestötasolla suomalaisten suhde pulloon on pitkälti voitu selittää hintojen ja ostovoiman muutoksilla. Siis väestötasolla, muttei nuorten osalta.

Nuo tietämättömät aikuiset

Mikä sitten selittää nuorten alkoholin käytön heilahtelut? Sitä ei näytä tietävän kukaan. Kun nuorten juominen lisääntyy, kuvittelemme tietävämme, mitä on meneillä. Nuorethan ovat nuoria, ja humalahan heitä kiinnostaa. Vaikeampaa meidän on mieltää, mitä tapahtuu nuorten päissä ja kanssakäymisessä, kun heidän juomisensa vähenee vuodesta toiseen ja vieläpä tilanteessa, jossa muut väestöryhmät käyttäytyvät päinvastoin.

Kouluterveyskysely, Nuorten terveystapaustutkimus (NTTT) ja Eurooppalainen koululaiskysely (ESPAD) kartoittavat kylä nuorten juomatapoja kiitettävän yksityiskohtaisesti, mutteivät kerro paljoa trendien taustalla olevista vaikuttimista.

Mistä mahtaa johtua nuor-

ten hyvin merkittävä raitistuminen viimeisten kymmenen vuoden aikana? Esimerkiksi raittiita 14-vuotiaita poikia oli 36 prosenttia vuonna 1999, mutta peräti 65 prosenttia vuonna 2007; tyttöjen vastaavat luvut olivat 30 ja 55 prosenttia.

Onko kyse yhteiskunnan morali-ilmaston muutoksista, uusista vapaa-ajan harrastuksista, joihin alkoholi selvästi ei kuulu, vai alkoholin ja humalalan jonkinlaisesta menetetyistä maineesta nuorten keskuudessa? Vai mistä?

Jos pohtisimme näitä asioita aktiivisesti, oppisimme puhumaan nuorten juomisesta ja ymmärtämään sitä paremmin myös silloin, kun kasvava osa nuorisista kääntää selkensä alkoholille.

Siihen meillä on nyt ollut aikaa kymmenisen vuotta. Silti etenkin toimittajat, mutta kaikei myös monet tutkijat eivät ole kyselleet nuorten raitistumisen syiden perään, vaan jatkaneet juomisen ongelmallisten piirteiden raportointiaan. Hukkasimme ainutlaatuisen mahdollisuuden?

Medioiden perisynti on tarkastella vain yhtä havaintopistettä kerralla, jolloin kahden tai useamman vuoden trendi jää täysin pimentoon. Yhdestä havainnosta saa helposti aikaan täysin harhaanjohtavan otsikon. Miten usein tapahtuukaan, et-

tä otsikoidaan tyyliin ”Viidesosa 16-vuotiaista humalassa kerran kuussa”, mutta jätetään kertomatta, että luvut ovat olleet las-
kusuunnassa jo useita vuosia?

Oma tuntumani on, että päättäjät ja osa alan asiantuntijoistakin on vasta hiljattain alkanut tiedostaa 1990-luvun lopussa käynnistynyttä nuorten merkittävää raitistumistrendiä. Ja juuri silloin – joulukuussa 2009 – mediassa väitetään, että trendi onkin päättynyt!

Siis: väitetään. Kun NTTTT:n tuloksia lukee tarkemmin, käy ilmi, että uutisointi oli pahasti johdattelevaa. Trendikatkokses-
ta puhuminen on aivan ennen-

aikaista. Pikemmin on kyse juomisen vähenemisen tasaantumise-
sta.

Nuo urautuneet tutkijat

Merkittävästä tutkimuspanoksesta huolimatta tiedämme ihmeteltävän vähän siitä, mitä oikein on tapahtunut, kun kasvava osa nuorista on sylkenyt lasiin. Trenditiedot, jakaumat ja korrelaatiot antavat kyllä arvokasta tietoa, mutta edes isojen muutosten syitä ne eivät yleensä kykene hahmottamaan.

Koska nuoret ovat eri maata, heidän ”poikkeavasta käyttäytymisestäään” pitää kysyä suoraan heiltä itseltään. Mitä he oikeasti

tekevät, kun he vähentävät juomistaan? Korvaavatko he alkoholi-keskeisiä harrastuksia alkoholia hyljeksivillä harrastuksilla? Mitä nämä harrastukset ja ajanvietteet ovat? Korvaavatko he alkoholijuomia muilla juomilla? Onko kyse virvoitusjuomista, energijuomista, kahvisekoituksilla ja vesistä? Liittyykö tähän samalla muutoksia nuorten sosiaalisen yhdessäolon dynamiikassa? Ja onko niin, että alkoholi on tietyissä porukoissa yksinkertaisesti ”out”?

Tätä olisi pitänyt ymmärtää kysyä raitistumiskehityksen varhaisemmassa vaiheessa. Ehkä vielä ei ole myöhäistä?

Lukittujen ovien yhteiskunta

ULLA VIERTOLA

Pelkokierre on Hille Koskelan teos siitä, miten turvallisuudesta tuli aikamme suuri kertomus. Koskelan mukaan hänen teoksensa tarkoitus on tarkastella pelkoon, turvattomuuteen ja riskien minimointiin liittyviä kysymyksiä yhteiskunnallisessa kontekstissa. Koskela puhuu yhteiskunnan turvallistamisesta, kun aiemmin normaaleina pidettyjä elämänalueita tuodaan poliittisen retoriikan keinoin turvallisuuden piiriin. Erilaiset säännöt, kiellot, määräykset ja turvakulttuurit vakiintuvat vähitellen itsestään selväksi osaksi ihmisten tavanomaista arkea.

Kun turvallisuuden tarve on tuotettu, sen tuotteistaminen on mahdollista. Markkinat tar-

joavat laitteita ja palveluja turvattomuuden torjuntaan, mutta samalla ne myös ruokkivat pelkoa luomalla mielikuvia ihmisten elinympäristössä piilekelevistä vaaroista. Pelon kierre pyörii, kun turvallisuuteen panostaminen tuottaakin vain uutta turvattomuutta. Koskela tuo sumeilematta esiin, millä tavalla talouspainotteisen aikakauden mekanismit toimivat myös tämän aiheen parissa. Media rahastaa rikoksilla, turvapalvelujen ja turvatuotteiden tarjoajat puolestaan rahastavat pelolla. Talouden lakien mukaan näiden molempien toimijoiden on omalla toimialallaan sitouduttava jatkuvan kasvun logiikkaan.

Muutama vuosi sitten tämän

Hille Koskela
Pelkokierre – Pelon politiikka,
turvamarkkinat ja kamppailu
kaupunkitilasta,
Gaudeamus, 2009

arvion kirjoittaja oli isomman ryhmän mukana lomamatkalla Koillismaalla. Majapaikkana oli syrjäinen, autioitunut maa-
laistalo, jonka pihasta näkyi järvi, metsää ja naapuritila kaukana niemen perällä. Naapuri olisi poikennut ohimennen, hän kun hoiti omistajan pyynnöstä joitakin lomamökkiin liittyviä pikkuasioita. Sisään hän ei kuitenkaan päässyt, sillä etelän ihmisillä oli ovi visusti lukossa. Kun naapuri pitkän koput-
telun jälkeen sai toimitettua asi-